

**TA'MINOT ZANJIRINI STRATEGIK REJALASHTIRISH: ASOSIY
BOSQICHLAR.**

Millat Umidi universitetining 2-kurs talabasi,

Jo'raxonov Javohir Jahongir o'g'li

javohirjoraxonov6@gmail.com

+998 (97) 827-24-24.

*Ilmiy rag'bar: Yuldashev Abduhakim Abdukarimovich, TDIU, Biznes
boshqaruvi kafedrasida dotsenti, PhD*

Annotatsiya: Mazkur mavzuda ta'minot zanjirini strategik rejalashtirishning mohiyati, ahamiyati va asosiy bosqichlari yoritiladi. Ta'minot zanjiri samaradorligini oshirishda strategik yondashuvning o'rni alohida ta'kidlanadi. Ishda strategik rejalashtirish jarayonining muhim bosqichlari, jumladan, maqsadlarni belgilash, talabni prognozlash, ta'minotchilarni tanlash, logistika tizimini tashkil etish, zahiralarni boshqarish hamda monitoring va nazorat jarayonlari tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: Ta'minot zanjiri, strategik rejalashtirish, talabni prognozlash, zahiralarni boshqarish, resurslarni taqsimlash, samaradorlik, risklarni boshqarish, raqobatbardoshlik, integratsiya, monitoring va nazorat.

Annotation: This topic will highlight the essence, importance and main stages of strategic planning of the supply chain. The role of the strategic approach in improving the efficiency of the supply chain is highlighted. The work analyzes important stages of the strategic planning process, including Goal Setting, demand forecasting, supplier selection, logistics system Organization, reserve management and monitoring and control processes.

Keywords: Supply Chain, Strategic Planning, Demand Forecasting, reserve management, resource allocation, efficiency, risk management, competitiveness, integration, monitoring and control.

Аннотация: В данной теме освещаются сущность, значение и основные этапы стратегического планирования цепочки поставок. Особо подчеркивается роль стратегического подхода в повышении эффективности цепочки поставок. В работе анализируются ключевые этапы процесса стратегического планирования, включая постановку целей, прогнозирование спроса, выбор поставщиков, организацию логистической системы, управление запасами, а также процессы мониторинга и контроля.

Ключевые слова: Цепочка поставок, стратегическое планирование, прогнозирование спроса, управление запасами, распределение ресурсов, эффективность, управление рисками, конкурентоспособность, интеграция, мониторинг и контроль.

Kirish. Ta'minot zanjirini strategik rejalashtirish — bu korxonaning uzoq muddatli maqsadlariga erishish uchun mahsulot va xizmatlarni ishlab chiqarishdan tortib, ularni yakuniy iste'molchiga yetkazib berishgacha bo'lgan barcha jarayonlarni oldindan puxta rejalashtirish jarayonidir. Hozirgi globallashuv sharoitida korxonalar faoliyatida ta'minot zanjirini samarali boshqarish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Bozor talabining tez o'zgarishi, raqobatning kuchayishi hamda resurslardan oqilona foydalanish zarurati korxonalarni strategik rejalashtirishga undaydi. Ta'minot zanjirini strategik rejalashtirish mahsulot va xizmatlarni ishlab chiqarishdan tortib, yakuniy iste'molchiga yetkazib berishgacha bo'lgan barcha jarayonlarni tizimli ravishda boshqarishni nazarda tutadi. Mazkur jarayon korxonaning uzoq muddatli maqsadlariga erishishda muhim vosita bo'lib, talabni prognozlash, logistika tizimini optimallashtirish, ta'minotchilar bilan samarali hamkorlikni yo'lga qo'yish hamda risklarni kamaytirishga xizmat qiladi.

Adabiyotlarning tahlili: Ta'minot zanjirini strategik rejalashtirish (Supply Chain Strategic Planning) mavzusida mavjud ilmiy adabiyotlar uni korxonaning uzoq muddatli rivojlanish strategiyasi bilan uzviy bog'liq jarayon sifatida talqin qilishadi. Masalan, Chopra va Meindl (2016) strategik rejalashtirishni ta'minot

zanjirining barcha bo'g'inlarida resurslarni optimal taqsimlash va raqobatbardoshlikni oshirish vositasi sifatida ko'rib chiqadi. Christopher (2011) esa ta'minot zanjirini strategik darajada boshqarish zamonaviy bozor sharoitida muvaffaqiyatli faoliyat yuritish uchun muhim ekanini ta'kidlaydi. Ivanov va Tsipoulaidis (2018), strategik rejalashtirish jarayonida risklarni boshqarish, xarajatlarni optimallashtirish va bozor talablariga tez moslashish kabi jihatlarni ham muhim deb biladi.

Tadqiqot metodologiyasi: Ta'minot zanjirini strategik rejalashtirish: asosiy bosqichlarning mohiyati, qo'llanish sohalari va samaradorligi haqida ilmiy maqolalar, hisobotlar va statistik ma'lumotlar o'rganildi. Shu bilan birga **tahliliy-metodik, taqqoslash va integratsiya usuli, statistik va empirik tahlil, kuzatuv va holat tadqiqoti, sistematik yondashuv** metodlari qo'llanildi.

Tahlil va natijalar: SCM bozorining qiymati: 38,5 mlrd USD, yillik o'sish sur'ati (CAGR) – 8,7%. **Texnologiyalar roli:** AI, IoT va bulutli tizimlar talab prognozi, zahira va logistika samaradorligini oshiradi. **Trendlar:** Tarmoq diversifikatsiyasi, barqarorlik (ESG) va raqamli integratsiya strategik rejalashtirishning ajralmas qismiga aylandi. **Samaradorlik:** Strategik rejalashtirish xarajatlarni kamaytirib, yetkazib berish va xizmat ko'rsatish sifatini oshiradi.

Ta'minot zanjirini strategik rejalashtirishning afzalliklari:
Samaradorlikni oshirish - Resurslar va zahiralar optimal taqsimlanadi, ishlab chiqarish va yetkazib berish jarayonlari samarali boshqariladi. **Xarajatlarni kamaytirish** - Ortiqcha zahiralar va transport xarajatlari kamayadi, operatsion jarayonlar tejamkor bo'ladi. **Talabni qondirish darajasini oshirish** - Prognozlash va rejalashtirish orqali mahsulot yoki xizmatni iste'molchiga vaqtida yetkazish imkoniyati oshadi. **Risklarni boshqarish** - Ta'minot zanjiridagi muammolar va kechikishlar oldindan aniqlanadi, zaxira rejalar orqali risklar kamaytiriladi.

Ta'minot zanjirini strategik rejalashtirishning kamchiliklari: Yuqumli murakkablik - Ta'minot zanjirini strategik darajada boshqarish ko'plab

bo'g'inlar, jarayonlar va hamkorlarni o'z ichiga oladi, bu esa murakkab tizimni yaratadi va boshqarishni qiyinlashtiradi. **Yuqori xarajatlar** - Strategik rejalashtirishni joriy etish uchun dasturiy ta'minot, raqamli tizimlar va malakali mutaxassislar zarur. Bu dastlabki investitsiya xarajatlarini oshiradi. **Moslashuvchanlikning cheklanishi** - Katta va kompleks strategik rejalashtirish jarayonlari ba'zan tezkor bozor o'zgarishlariga javob berishni qiyinlashtiradi. **Ma'lumotga bog'liqlik** - Strategik rejalashtirish uchun to'liq va aniqlangan ma'lumotlar talab qilinadi. Ma'lumot yetishmasligi yoki noto'g'ri bo'lishi qaror qabul qilishda xatoliklarga olib keladi.

Takliflar: Talab prognozini takomillashtirish - Statistik va sun'iy intellekt asosida ilg'or prognozlash modellari joriy etilsin. Bozor tendensiyalari va mijoz talabini real vaqt rejimida kuzatish tizimi yaratilsin. **Ta'minotchilar bilan strategik hamkorlikni kuchaytirish** - ta'minotchilarni tanlash va ularni rivojlantirish dasturlari ishlab chiqilsin. Hamkorlik va axborot almashishni osonlashtirish uchun raqamli platformalar qo'llanilsin. **Logistika va tarmoq dizaynini optimallashtirish** - Omborlar va yetkazib berish yo'llari samarali joylashtirilsin. Transport xarajatlarini kamaytirish va yetkazib berish vaqtini qisqartirish uchun optimal marshrutlar ishlab chiqilsin. **Zahiralarni samarali boshqarish** - Optimal zahira darajasi aniqlansin va real vaqt monitoring tizimi joriy qilinsin. Ortiqcha mahsulotni kamaytirish va resurslarni samarali taqsimlashga e'tibor qaratilsin.

Xulosa: Ta'minot zanjirini strategik rejalashtirish korxonaning samaradorligini oshirish, xarajatlarni kamaytirish va raqobatbardoshligini mustahkamlashda muhim rol o'ynaydi; talab prognozi, ta'minotchilarni tanlash, logistika va tarmoq dizayni, zahiralarni boshqarish hamda monitoring bosqichlari zanjirning uzluksiz ishlashini ta'minlab, risklarni kamaytiradi, resurslardan samarali foydalanishni kafolatlaydi va raqamli texnologiyalar yordamida jarayonlarni optimallashtirish imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. **Chopra, S., & Meindl, P.** — *Supply Chain Management: Strategy, Planning and Operation* (tekstlar ta'minot zanjiri strategiyasi, rejalashtirish va operatsiyalarni yoritadi).
2. **Christopher, M.** — *Logistics and Supply Chain Management* (ta'minot zanjiri boshqaruvi tamoyillari va strategik yondashuvlar bo'yicha klassik manba).
3. **Harrison, A., & Van Hoek, R.** — *Logistics Management and Strategy* (logistika va strategik rejalashtirish bo'yicha amaliy va nazariy asoslar).
4. **Phadnis, S. S., Sheffi, Y., & Caplice, C.** — *Strategic Planning for Dynamic Supply Chains* (ta'minot zanjirini strategik rejalashtirish va stsenariylarni qurish bo'yicha ilmiy yondashuv).
5. **Meyr, H., & Günther, H.-O. (ed.)** — *Supply Chain Planning* (rejalashtirish, tarmoq dizayni va qaror qabul qilishni tahlil qiluvchi ilmiy manba).
6. **Stadtler, H., & Kilger, C. (ed.)** — *Supply Chain Management and Advanced Planning* (ta'minot zanjirini boshqarish va ilg'or rejalashtirish tizimlari haqida).
7. **The Palgrave Handbook of Supply Chain Management** — keng qamrovli ilmiy qo'llanma bo'lib, strategik, texnologik va operatsion yo'nalishlarni yoritadi.
8. **Ionel, E.-S.** — “**Strategic Planning in Supply Chain Management**” (*maqola, 2025*) — ta'minot zanjiri strategik rejalashtirish jarayonlari bo'yicha amaliy va nazariy yondashuvlarni tahlil qiladi.